

**BATMA KORKUSU VE MİZAH :
TÜRK BEKTAŞI VE ALMAN MİNNESÄNGER (HALK OZANI)**

**The Fear of Shipwreck and Humour:
Turkish Bektashi and German Minnesänger (Minstrel)**

Michel BALIVET *, René MOUNIER **, Perihan YALÇIN ***

Özet

Bu makalede, iki mizah ustasının Bektaşı ve Minnesänger'in deniz yolculukları sırasında yaşadıklarını, başlarından geçen olayları, batma hikayelerini mizahi bir biçimde eserlerinde nasıl dile getirdikleri anlatılmaktadır. Batma korkusu, özellikle Akdeniz'de antik gezi eserlerinde yaygındı; bu eserlerde yolcuları ve denizcileri mağdur eden fırtınalar, gemi ve mürettebatını, hazineleri içine alan denizin felaketleri gibi temalar mizahi bir biçimde ele alınmıştır. Mizah, yaşamı sanal olarak hafifletirip bizi sıkıran her şeyi atarak yargımızı ve yaşama bakış açımızı değiştirir. (Moreau, J.,2005) Örnekler, ünlü Türk mizah ustası Bektaşı dervişinin zengin ve eğlenceli, seçilmiş hikayeleri arasından diğer örnekler ise haçlı seferine teknesi ile giden ünlü Alman halk ozanı Minnesänger'in 13. yüzyıldan kalma Manese Külliyyatından seçilmiştir. Adı Mannessische Handschrift / Manesse Külliyyatı olan bu şiirsel eser, bir Külliyyat biçiminde yazılmıştır ve Heidelberg Üniversitesi Kütüphanesi'nde muhafaza edilmektedir. Bu Külliyyat el yazması 428 sayfadan oluşur ve 1150-60'tan 1300'e kadar olan döneme ait 140 şairin eserlerini de içerir. Tannhäuser'in şiirleri 266 ve 296. sayfalarda yer almaktadır. Çoğaltanlar tarafından yeni bir okuyucu kitleleri ya da diğer başka gerekliliklerden dolayı Manesse Külliyyatı şiirlerinin aslına ne kadar sadık kaldığını tam olarak bilmiyoruz. Filolog Maria Grazia Cammarota'ya göre Manesse Külliyyatı, ilgili kitleye göre değişen müziklerle çalınıp söylenen, özetlenen şarkıların, melodilerin ve Tannhäuser Haçlı Şarkısının incelenmesi bakımından yine de, döneminde, en kapsamlı ve en önemli kaynaktır.

Anahtar Kelimeler:

Mizah, batma korkusu, Bektaşı, Minnesänger, Manese Külliyyatı

Abstract

This article focuses on the two humourists, Bektashi and Minnesänger's experiences during their voyage, and their sense of humour that they have added while

* Osmanlı tarihi profesörü (Provence Üniversitesi)

** Sertifikalı Almanca öğretmeni

*** Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi

narrating their stories in their works. The fear of shipwreck was very common in ancient travel works in the Mediterranean Sea; these works depicted such themes as the storms or disasters that the passengers, the crew, and the sailors encountered, in a humourous style. Humour changes our perceptions and prejudices in our lives by creating a virtual life free of problems (Moreau, J., 2005). Sample texts have been chosen from the Turkish humourist Bektashi's selected works and German minstrel Minnesänger's complete works, dating back to the 13th century, entitled *Manessische Handschrift / Manesse Külliayt*, which is kept in Heidelberg University Library. The work, 428 pages long, includes the poetry of 140 poets who lived between the years 1150-60 and 1300. Tannhäuser's poems are on page 266 and 296. Because of several new editions, we are not so sure about the originality of the poems in the complete works of Manesse. According to the famous philologist Maria Grazia Cammarota, Manesse's work is one of the most comprehensive and significant sources in terms of the analysis of the songs composed in different music according to the audience, the melodies and Tannhäuser Crusade song.

Key Words: humour, fear of shipwreck, Bektashi, The Complete works of Minnesänger Manese

Giriş

Mizah, hayatın güldürücü yönünü ortaya çıkaran sanat türüdür. İnsanı gülmeye sevk eden resim, karikatür, konuşma ve yazı sanatıdır. Mizah eserleri sadece şaka, güldürme amacıyla söylenip, yazılıp, çizildiği gibi belli fikirleri ifade etmek için de ortaya konulabilir. Hikâye, roman, komedi, nükte, fıkra, hiciv, taşlama gibi şekillerde karşımıza çıkan bu eserlerin en önemli özelliği espri adı verilen can alıcı noktanın eserin ayrıntıları arasında büyük bir yetenekle gizlenmesi, tam sırası gelince de beklenmedik bir anda söylenmesidir. (wikipedia .com) Mizah, hayal ve hislerden daha çok zeka mahsulüdür. Bir mizahçı, hayal gücünden, olup bitenlerden, tarihten ve çeşitli bilgilerden faydalanabilir. Milletlerin ve cemiyetlerin mizah anlayışı birbirine benzemez. Milli karakter, yaşama tarzı gibi şahsa ve topluluğa ait özellikler mizah anlayışını etkiler.

Türkiye'de ilk mizah, dünyanın başka taraflarında olduğu gibi sözlü olarak başlamıştır. Sözlü Türk mizahı'nın en yaygın misali fıkralardır. Fıkralar, şahıslara ve bölgelere göre çeşitli isimler altında toplanır. Bunlardan bir kısmı, zeka inceliğini, nükte gücünü ve hayat görüşünü en güzel yansıtan, Bektaşî, Nasreddin Hoca fıkraları gibi,

belli bir şahsa aittir veya o şahsa mal edilerek anlatılır. Türk dünyası, sözlü kültür geleneği içerisinde Alevi/Bektaşî inanç geleneği bağlamında üretilmiş metinler, özellikle mizah anlayışı ve fıkralar, Türk kültür havzasının tamamında höşgörü, eleştiri vs. araçları yayılması yoluyla son derece önemli işlevler icra ederler. (Yazıcı, H. , 2013:283)

Bu makalede de, Türk ve Alman iki mizah ustasının yani Bektaşî ve Minnesänger'in deniz yolculukları sırasında yaşadıkları, başlarından geçen olaylar, batma hikayelerindeki mizah, karşılaştırmalı bir yöntemle, ele alınmakta ve bunları mizahi bir biçimde eserlerinde nasıl dile getirdikleri anlatılmaktadır. Her ikisi de, deniz yolculukları sırasındaki batma korkusunu mizaha dayandırarak korkunç olmaktan çıkarıp güldürücü hale getirmişlerdir.

Batma korkusu

Batma korkusu, evrensel ve özellikle süreklilik arz eden bir olgudur. Akdeniz bakımından, antik dönemden Osmanlı'ya kadar denizcilik belleğinde batma korkusunun nedeni, bu öngörülemeyen denizin, gemi ve mürettebatı, yükleri ve hazineleri yutan fırtınaları ve gizli tuzaklarıdır. Yunan-Latin dünyası edebi ve epik mirasını kurucu kahramanlar olan Ulyse ya da Aeneas'ın denizlerde geçen yolculukları ve batma hikâyeleri üzerine kurmuştur. İncil'in semitik dünyası da aynı şekilde balık tarafından yutulan Yunus'tan Girit Denizi'nde on beş gün boyunca oradan oraya sürüklenen Tarsuslu Paul'dan söz eder.

Akdeniz kültürü söz dağarcığının anahtar kelimeleri, fırtına ve gemi batması konusundaki takıntıya tanıklık eder: naufragium ve tempestas ve bunun Fransızca, İtalyanca ya da İspanyolca gibi Latin dillerindeki türevleri; ancak ayrıca, Yunancada fortuna "şiddetli rüzgar" anlamına gelen fourtouna (cpovpTovva)-, Arapçada - fartâna ('âsifa ile birlikte), ve Türkçede -fırtına- kelimesi.

Yani batma korkusu Akdeniz'de antik gezi eserlerinde yaygındı. Bu eserlerde yolcuları ve denizcileri mağdur eden fırtınalar, Neptün'ün Ulysses'i öç amacıyla izlemesi, kuşkucu Junon tarafından zulmedilen Aeneas ya da Yunus'un Tarsus'a doğru yelkenli ile gitmesine engel olan Yahveh gibi temalar işlenmiştir.

Batma korkusu ile ilgili hikâyeler

Aynı su kütlesi korkusu, 1188'de sultan Selahaddin'in tarihçisinin Filistin kıyıla-

rından azgın denizi korkuyla izlemesinde olduğu gibi Akdeniz Müslümanlarında da Orta Çağ'dan itibaren görülmektedir:

“584H./1188 yılının sonuna doğru, Selahaddin Aşkelon'u ve denize kıyısı olan yerleri savunmaya hazırlamak için ziyaret etmek istedi. Kendisine bu yolculuk sırasında eşlik ettim: kış mevsimiydi; deniz öfkeliydi ve Kuran'da belirtildiği üzere dalgalar dağlar kadar yüksekti. Bu manzara üzerimde büyük bir etki uyandırdı: ve kendi kendime, bana dünyayı da verseler, bunun üzerinde bir mil bile gitmek istemem dedim; ve değersiz bir gümüş ya da altın para için bunun üzerine korkmadan binenlerin deli olduğunu düşündüm...”

Aynı dönemde, kış 1184-85'te, Mekke'den dönen ve İtalya'ya gitmekte olan hacı dolu bir Hristiyan yelkenli gemisine (10) binen bir diğer Müslüman, Sicilya Boğazı'nda fırtınaya yakalanmış geminin maceralarını anlatır, antik dönem insanları bu alanda meydana gelen batıkların sıklığını Scylla ve Charybdis adlı canavarlara atfediyorlardı:

“Güney rüzgarı tarafından kabaca itilen gemimiz, Anakara sağ tarafımızda ve Sicilya'da sol tarafımızda kalmak üzere seyrine devam etti. Gecenin ortasında, bu ada üzerinde bulunan Messina kenti civarlarındaiken, denizcilerin ani çılgınlıkları ile rüzgarın gemiyi bütün kuvveti ile iki topraktan birine ittiğini ve çarpacağını öğrendik. Kaptan hemen yelkenleri indirtti ama mizan olarak adlandırılan ön yelken tüm çabalara rağmen indirilemiyordu, denizciler yelkeni dolduran rüzgarın kuvvetini yenebilecek güçte değildi. İşe yaramayan çabalarından sonra, kaptan, geminin gidişini önleme umuduyla yelkeni bir bıçakla parça parça kesmeye başladı. Bu zor manevra sırasında, geminin omurgası ve geminin yönlendirilmesini sağlayan iki ayak olan iki dümeni temele sürtünmeye başladı. Korkunç bir kükreme gemiyi kapladı : bu büyük felaketin gelişi idi, dolduramayacağımız bir uçurumdu, teslimimizi ifade eden gizli bir felaketti. Hristiyanlar tekrarlanan darbelerle göğüslerine vurmaya başladılar; Müslümanlar ise kendilerini Tanrıların iradesine bırakıp umut içinde beklemeye başladılar.

Rum (Hristiyan) çocuk ve kadınlarından çılgınlık yükseliyordu, ağlayışlar yükseliyordu. Ayakta duran biz ise toprağın yaklaştığını gördük, kurtulmak için denize atlayıp yüzebilip yüzemeyeceğimizi yada umutla, Tanrı'nın, sabah saatlerinde bizi kurtarışını mı bekleyecektik, bilmiyorduk. Sonunda beklemeye karar verdik.”

Böyle travmatik deneyimlere, içinde buldukları gemi ile birlikte batma korkusuna karşı bazı –çok nadir- yolcular beklenmedik bir silah ile mücadele ederler: mizah.

Burada birbirinden görünürde oldukça farklı ancak aynı koşullar içinde batma korkusunu yenmek için alaycılığı kullanan iki örnek göreceksiniz.

İlk örnek, mizah ve alay konusunda Türk dünyasında iyi bilinen ve bazen zor deniz yolculuklarında hayatını riske edebilen mizah ustası Bektaşî dervişinin zengin eğlenceli hikâyeleri arasından seçildi.

İkinci örnek ise kırılğan bir tekne ile haçlı seferine giden ünlü bir Alman halk ozanının şiirsel eserleri arasından seçilmiştir: Minnesänger (ozan) Tannhäuser.

Bektaşî ve Tannhäuser'dan Örnekler

I/ Bektaşî denizde: beş küçük öykü

1/ ADAK

Bir deniz yolculuğunda fırtına patladı. Herkes yakarmaya adak adamaya girişti. Bektaşî de kendi kendine, yüksek sesle:

- Adını bilmediğim evliyaya bir koç adadım! Dedi.
- Bu garip söylenişe şaşan yanındaki yolcu, sordu:
- Derviş Efendi, hiç adını bildiğin evliya yok mu?
- Olmaz olur mu ? Ama hepsini birer kez aldattım da !!

2 / HAMAM BÖCEKLERİ

Bektaşî dervişi, bir gün mutfakta gördüğü, hamam böceklerinden iğrendi

-Hey Tanrım, dedi, bunları da ne diye yarattırsın, hikmeti nedir ?

Aradan zaman geçti.Bektaşî'nin ensesinde kötü bir çıban çıktı. Çeşitli ilaçlar, öğütler yararsız kaldı. Sonunda birisi, hamam böceklerini havanda döverek çıbanın üzerine bağlarsa iyi geleceğini söyledi. Öğüdü yerine getirdiler. Nasıl olduysa bu ilaç, çıbanı geçirdi.

Bektaşî, iyileştikten sonra, hava değiştirmek istedi. Bir deniz yolculuğuna çıktı. Gece hava bozdu, dalgalar azdı, gemi denizin ortasında ceviz kabuğuna döndü. Herkes Tanrı'ya yakarıyor, adaklar adıyordu. Bektaşî ise çubuğunu yakmış, şişesini önüne koymuş, mezelerini sermiş , kafayı çekmeye koyulmuştu. Deniz umurunda değildi. Bi ara, yolculardan birisi :

-Erenler, raki içeceğinize siz de dua etseniz ya ! diyecek oldu. Bektaşî yanıtı yapıştırdı :
-Ben onun işine karışmam azizim ; bir kez karışacak oldum, canımı zor kurtardım.
Ne hali varsa görsün !

3 / KERİMDİR , İYİ , YA....

Bir deniz yolculuğunda tehlikeli bir fırtına gemiyi salamaya başlayınca,herkes gibi Bektaşî de kaygılanmıştı. Bunu gören kalender bir yolcu :

-Tasalanma, erenler, dedi, Allah kerimdir.

Bektaşî :

-Bende bu yüzden korkuyorum, dedi. Kerimdir ,iyi ; ya, cömertliği tutar da bizi balıklara « ikram »ederse...

4/ PAZARLIK

Bir deniz yolculuğunda, icinde Bektaşî'nin de bulunduğu tekne, patlayan fırtınaya dayanamayarak çattırdamaya başlamıştı. Yolcular dualar okuyor, adaklar adıyorlardı. Fırtına azdıkça adak sayısının arttığını, adakların büyüdüğünü gören Bektaşî,başını yukarıya kaldırdı :

-Dayan Tanrım dedi, pazarlık kızıtıyor, dayanacak zamandır.

5/ TAHTA PARÇASI

Bir deniz yolculuğunca, fırtına gemiyi sallamaya başlayınca, yolcular korkuya kapıldı. Bektaşî dervişi ise kıyıda çubuğunu çekerek buların haline gülümsüyordu.

Deniz biraz yatışınca, yolculardan biri Bektaşî'ye yaklaştı,neden korkmadığını . Bektaşî, korkacak bir şey olmadığını söyleyince adam :

-Canım,dedi, ölümle aramızda bir tahta parçası var. Korkulmaz mi ?

Bektaşî güldü :

Karada karşılaştığın ölümlerle aranda o tahta parçası bile yok ya !

II/ Minnesänger denizde :bir şikayet

Türk Dervişleri gibi, Girit kıyılarında bir batma olayı yaşayan Alman Minnesänger (ozan) Tannhäuser, bize batma korkusundan bahseder ve Haçlı No 13 : « wol im, der nû beizen sol » adlı şarkısında mizaha başvurur.

(Şarkının Almanca'dan Fransızca'ya çevirisini Almanca Öğretmeni René Mounier, Marsilya'da Edebiyat Öğretmeni Nicole Gremion'un katkısıyla yapmıştır).

ŞAHİN İLE AVLANMAYA GİDEN NE KADAR DA MUTLUDUR

1)

Av bolluğundan avın avcuyu neşeyle doldurduğu
Puglia tarlalarında şahin ile avlanan
ne kadar da mutludur!
Bazıları kaynak sularına gezemeye giderken,
Diğerleri uyanıkça at sırtında.
Ancak benim için böyle zevkler yok artık,
birlikte bunu öğrendim.
Ve ben ne tazı köpekleriyle
ne de şahinlerle avlanmıyorum.
Tilkiyi izleme iznim yok,
geyik ve karacaları avlarken de görülmeyeceğim, gülden bir taç
taktığımı da
kimse iddia etmeyecek.
Tüm bunlar benim suçum değil.
Yeşil yoncanın olduğu
yerde de olmayacağım,
bahçelerde güzel hanımlarla da
görülmeyeceğim.
- Denizde sürüklenip duruyorum.

2)

Ben acı çeken bir adamım,
çatısı olmayan,
bir gün burada, bir gün orda.
Benim en büyük derdim,
bu istikrarsızlığın devam etmesidir.
Şarkım ne kadar neşeli yankılanırsa yankılınsın,
zamanın kaprislerinin
beni nereye götüreceğini
denizde ve karada
hayatımı nasıl sürdüreceğimi
ve son saatime kadar nasıl hayatta kalacağımı

bilme isteđi,
sabah ve akşam içimi kemirmekte.
Hırpani giysilerimin içinde insanları yaralarken,
korku ile anlıyorum
nasıl bir acının içine kendimi attığımı.
Ama gücüm yettiđi sürece
unutmamam gereken bir nokta var:
Ben Tanrıdan kaçamam
ve kıyamet günü
ona hesap vermek zorundayım.

3)

Umudu daha acı bir şekilde hayal kırıklığına uğramış,
ve benden daha çok acı çekmiş bir adam mı ?
Girit açıklarında ölüm beni alacaktı,
Tanrı beni kurtarmamış olsaydı.
Gece vakti, fırtınalar beni bir kayaya fırlattı,
beklenmedik bir şeydi.
Dümenim kırıldığında
Kendime güvenim kalmadı.
Bana ne olacağını dinleyin!
Yelkenler yırtılır
ve denize düşer.
Denizciler, gecenin bir kısmı için dahi olsa
böyle işkencelere dayanamayacaklarını anlar.
Çığlıkları kalbimi yaralar.
Halbuki bu, yalansız, yedi gün boyunca kasıp kavurdu.
Kaçamayan ben, seçeneksiz biri olarak
katlandım.

Ah, Bu Barbar Ülkesi'nden esen rüzgarlar
Beni nalsı da kamçılıyorlar !
Ve zincirinden boşalan büyük gürültülerle
Türkiye'den esenler !

Dalgalar ve gel-gitler bana işkence eder.
İşte günahlarımın cezası.
- Adaletin Tanrısı bana merhamet et!
Acı benim suyum,
serttir benim bisküvim,
etim çok tuzludur,
şarabım bozuldu.
İskeleden yükselen koku,
iyi bir arkadaş değil.
Güllerin parfümü bana daha çok uyardı,
bu mümkün olsaydı tabii !
Nohutlar ve fasulyeler
keyfimi yerine getirmiyor.
Yüce Varlık bana iyilik yapmak istediğinde,
suyum tatlı
ve ekmeğim de güzel olur.

4)

Ne mutludur amaçsızca ve
doğruca sürebilen!
Böyle biri inanmakta zorluk çeker,
rüzgarlar yüzünden benim burada beklemek zorunda olduğuma.
Doğu'dan esen Siroko,
ve Tramontana,
ve Batı'nın rüzgarı,
düzlüklerin Arsura'sı,
Alp Dağlarının Mistrali,
Roma'nın Gregale'i*,
Levant ve Auster,
bana adları söylenen.
Bir rüzgar Barbar Ülkesi'nden eser,
bir diğeri Türkiye'den,
ve Norte, ve son olarak Metzot.**
İşte, gayet iyi saydım,

* Bizans İmparatorluğu

** Meltemi?

Bu on ikinci rüzgar.
Kıyıda kalmış olsaydım
Adlarını bilmeyecektim.
Tanrı'na hizmet etmek için anakarayı terk ettim
Yoksa şimdi bana musallat olan deniz tutulmasını
yaşamak için değil.

Manesse Külliyyatı'ndan der tanhuser

Alman Minnesanger/Ozan Tannhäuser

Günümüzde, Minnesänger Tannhäuser'in şiirsel eserinin incelenmesini sağlayacak 13. yüzyıldan kalma hiçbir elyazması bulunmamaktadır. Ancak 14. Yüzyılın başlarında, Zürihli soylu bir Patrici ailesi olan Manesse Ailesi'nin talebi üzerine dokuz Lieder / şarkı, Leichs / melodi ve Kreuzlied / Haçlı Seferi şarkısı 1305 ila 1340 arasında derlenebildi ve icra edildi. Adı Mannessische Handschrift / Manesse Külliyyatı olan bu şiirsel eser, bir Külliyyat biçiminde yazılmıştır ve Heidelberg Üniversitesi Kütüphanesi'nde muhafaza edilmektedir. İnternet üzerinden <http://digi.ub.uni-heidelberg.de/cpg848> adresinden bakılabilir. Bu Külliyyat el yazması 428 sayfadan oluşur ve 1150-60'tan 1300'e kadar olan dönemde ait 140 şairin eserlerini de içerir. Tannhäuser'in şiirleri 266 ve 296. sayfalarda yer almaktadır. Çoğaltanlar tarafından yeni bir okuyucu kitleleri ya da diğer başka gerekliliklerden dolayı Manesse Külliyyatı şiirlerinin aslına ne kadar sadık kaldığını tam olarak bilmiyoruz. Filolog Maria Grazia Cammarota'ya göre Manesse Külliyyatı, ilgili kitleye göre değişen müziklerle çalınıp söylenen, özetlenen şarkıların, melodilerin ve Tannhäuser Haçlı Şarkısının incelenmesi bakımından yine de en kapsamlı ve en önemli kaynaktır. Tannhäuser'in şiirsel eserinin en başında muhtemelen Minnesänger'i bir Töton şövalyesi kılığında tasvir eden bir minyatür bulunmaktadır:

Tarihsel bir figür olan Tannhäuser'ı bir tek belge kanıtlamaktadır. Söz konusu belge, 29 Ağustos 1246 tarihli, Augsburg kenti yakınlarında bulunan bir kale ile ilgili olarak Gottfried von Hohenlohe adlı birisiyle Bogenarius adlı bir kişi arasında yapılan bir sözleşmedir. Bu anlaşma metni içlerinde "Dominus Siboto Tanhusaer" ve "Dominus Liupoldus Tanhusaer" adlarının da bulunduğu elli tane tanığın adlarını içermektedir. Ortaçağ araştırmacıları

macısı Weller'in incelenmesi, bu iki isimden birinin şairin adı olduğunu, ayrıca adı geçen asil Bogenarius'un ise büyük bir ihtimalle Tannhäuse'in "Ich muos clagen / Ich muss klagen", Leich'ında belirttiği kişi olduğunu gösterir. 46 ila 49 şöyledir:

Herman ûs Duringen lant / Herrmann von Thuringen
Darzuo ein Brâbandaere/ und der Herzog von Brabant
Chuonrât von Lantsperg genannt / Konrad von Landsberg genannt
Darzuo der Bogenaer./ und der Bogener /

Hermann de Thuringe ve Conrad de Landsberg isimli Brabant Dükü ve ayrıca Bogener.

Başka hiçbir belge Tannhäuser'in kimliğini doğrulama imkânı tanımamaktadır, ancak 19. yüzyıl Ortaçağ uzmanlarından günümüze kadar Tannhäuser tarihsel bir gerçek olarak kabul edilmektedir. Böylelikle, dikkatle incelenmiş olan Tannhäuser'in şiirsel eserlerinin kabul edilmesiyle kalınmayıp, ayrıca Manesse Külliyyatı'ndaki tasviri ve ayrıca 15. Yüzyıl Tannhäuser efsanesi de kabul edilmektedir. Tüm bu çalışmalar, Ortaçağ uzmanı Johannes Siebert'inki referans oluşturmak üzere Minnesänger hakkında biyografilerin yazılmasına yol açmıştır.

Kısa bir özet:

"Tannhauser 1200 yılı civarında doğdu. Oberpfalz'da Neumarkt yakınlarındaki bir Bavyera köyü olan Tannhausen'lı bir şövalye ailesinden gelmektedir.1228-1229'da, Germen İmparatoru Frederick II tarafından yönetilen Kutsal Topraklara yönelik Haçlı seferlerinde yer aldı. Ve o "geçiş" sırasında Kreuzlied / Haçlı Seferi şarkısını yazmıştır. Doğu'ya yaptığı birçok yolculuktan sonra, Tannhauser hayatının en güzel yıllarını Avusturya ve Styrie Dükü, Savaşçı Frederic'in (1246-1211) yanında Babenberg Evi'nde geçirir. Dük 1246 yılında öldüğünde, Viyana'yı terk etmek ve saraydan saraya geçmek zorunda kalır ve hamisinin cömertliği sayesinde elde ettiği bütün malları israf eder. 1247 yılında muhtemelen Bavyera Dükü Otto II'nin (1253) himayesinde Wittelsbach Evi'nde sonra da Roma, Sicilya ve Kudüs Kralı Kral Conrad IV (1228-1254) himayesinde kaldı ve başka prenslerin himayesi bunu izledi. 1262 ve 1264 yılları arasında, daha sonra Danimarka kralı olacak Erik V Kipling'in (1259-1286) eğitimci olacaktır. Tannhauser tarihi tam olarak belirlenebilen en son şiiri1266'ya aittir. Böylece, Tannhauser'in 1270 yılı civarında öldüğünü varsayabiliriz".

Ancak, Tannhauser'ın köyü hakkında hâlâ tartışmalar vardır. Dietmar Bruckner Tannhauser'ın köklerinin Franconia'da olduğunu onaylamaktadır, çünkü Tannhausen adını taşıyan iki köy bulunmaktadır, biri Bavyera Oberpfalz'da Nürnberg yakınlarında, diğeri ise Baden-Württemberg eyaletinde Grunzenhausen'a yakın olan Mittelfranken'da bulunmaktadır.

Mittelfranken'da yer alan Tannhausen köylüleri kendi köylerinden olan "dünya çapında" ünlü tarihçileri Karl Bosl'a dayanarak, Tannhauser adını sokaklarından birine vermiştir.

Oberpfalz'daki Tannhausen Köylüleri ise, Şövalye Tannhauser'ın atlarına ait ahırın bir duvarı olarak tanımlanan duvarı öne sürerek köy hanına Tannhauser adını verdiler ve Tannhauser'ın zaferinin onuruna köy meydanına bir heykeli dikildi. Köy mührünün üzerine Minnesanger'in silahlarını işlemeyi de unutmamışlardır.

Bavyera'da yer alan üçüncü bir köy olan Siegsdorf'da bu tarihsel figürü kendisine mal etmek istemiştir. Ortaçağ tarihçisi Siebert, Tannhauser'ın 9 ve 12. şarkılarda Nürnberg ve civarından söz etmesinden dolayı Tannhauser'ın köyünün Oberpfalz'da Nürnberg ve Ratisbonne arasında yer alan Tannhausen olduğu sonucuna varmaktadır.

- 9. şarkıda: « ..eines hât si mir gebotten ...das ich schike ir aber den Rotten hin von Provenz in das lant ze Nuerenberg / dass ich ihr die Rhône aus der Provence in die Gegend um Nürnberg verlege /O benden kendisi için [kadını],Provence'da yer alan Rhone'u Nuremberg'e koymamı istedi»,

- 12. şarkıda: « ...swar ich kêre in dem lande, sô denke ich sâ gegen Niierenberg/ ...wohin ich mich im Land wende, so denke ich an meine Nûrnberger Tage zuriick / Ülkeme döndüğüm zaman, Nuremberg'de geçirdiğim günler geliyor aklıma».

Şairin adına gelince, birçok Ortaçağ uzmanı tarafından doğrulanmıştır ve Tannhauser'ın eserinde dört ayrı yerde geçmektedir:

-1. şarkıda : „ Uns kumt ein wunneklichîchiu zît „ / Fur uns kommt eine freudenreiche Zeit / Bizim için güzel zamanlar geliyor,

108-109. satırlar : Dâ sol nieman sîn unfrô, dâ der Tanhûsaere reiget... / da soll niemand traurig sein, wo der Tannhauser den Reigen tanzt.. / Tannhauser'ın devriye gezdiği yerde kimse üzgün olamaz...

-4.melodide :” Ich lobe ein wîb” / Ich preise eine Frau / Je loue une Dame, 133-134'e doğru : Nû heiâ Tanhûsaere, vergangen ist dîn swaere / Nun heia Tannhauser, vergangen ist dein Kummer / Hourra Tannhauser ! üzüntün yok oldu.

-5. şarkıda : „der kunig von Marroch „/ De Kônig von Marrokko / Fas Kralı,

77. satır : „Heiâ, Tannhûsaere, nû lâ dich iemer bî im vinden” / Heia, Tannhauser, in dessen Gefolge (Herzog von Baiern) musst du fur immer bleiben / Eh Tannhauser, her zaman onun süitinde bulunmak zorundasın [Bavyera Dükü'nün süiti],

137-138. satırlar : „Heiâ, Tannhûsaere, lâ dir niht wesen swaere / Heia, Tannhâuser, lass es dirnieht leid werden! / Eh, Tannhâuser, üzülme!

-14. şarkıda : „Daz ich ze hêrren niht enwart” / Dass ich nicht als Herr geboren wurde /Tanrım keşke seigneur (senyör) olarak doğmasaydım,

- 43. satır : „Wâ wilt du dich behalten iemer mère, Tanhûsaere” / Wo wirst du jemals wieder unterkommen, Tannhauser? / Nerede bir barınak bulacaksın, Tannhauser ?

Tannhauser bir Töton Şövalyesi miydi ?

Manesse Külliyyatında yer alan minyatürleri temel alırsak, Minnesanger'ların asla yalnız olmadıklarını ve etraflarında başkalarının olduğunu gözlemleriz, saray aşkı ya da saray sahneleri gibi figürlerin yer aldığını da görmekteyiz. Birkaç örnek verelim:

-Albrecht von Johansdorf bir kadını kucaklar,

-Der Tiroler Liederdichter Rubin, şato siperlerinden aşağı doğru eğilen iki kadın önünde diz çökmüş, atı bir sütuna bağlı,

-Friedrich von Hausen, gemisinde ve ayakta, balık ağını çekmekte, yön bulmak için üç erkek ona yardım ediyor.

-Hartmann von Aue turnuva için koşulmuş atını sürerken,

-Heinrich von Rugge at üzerinde bayrak sallarken,

-Neidhart von Reuental ozanın şarkısı ile neşelenen dört kişinin arasında,

-Otto von Botenlauben ulağına (mesajcısına) bir yazı veriyor,

-Walther von der Vogelweide, kafes içinde kuşlar arasında, sağ elinde tuttuğu bir yazı üzerinde düşünürken Tannhauser yalnız tasvir edilmiştir. Bir saray aşk veya saray sahnesini düşündürecek hiçbir işaret yoktur.

Figür, ayakları üzerinde sıkıca dimdik durarak, ayakta, cepheden gösterilir. Bakışları izleyici üzerinde sabitlenmiştir ve genç bir sakallı adam yüzü olan yüzü huzurun bir ifadesi olan kısa saç ile çevrilidir. Omuzları üzerindeki bir tür pelerin başını çevrelemektedir.Sol el ile biraz kaldırılmış beyaz bir manto ile kaplı vücut üzerinde mavi renkli ve pilili bir tünik vardır ve avuç içi izleyiciye yöneltilmiştir.

Trouvère'in beyaz mantosu sağ planda siyah bir haç taşır.

Beyaz manto ve siyah haç, Papa Honorius III'ün 17 Nisan 1222'de Töton şövalyesi ünvanı verdiğini hatırlatıyor ve üzerine siyah bir haçın işlenmiş olduğu beyaz pelerinin verilmesini. Töton Şövalyelerinin büyük ustası Hermann von Salza (+1239), sol elinde kalkanı ve bu eli ile beyaz mantosunu biraz kaldırmış bir şekilde tutarak iyi temsil edilmiştir. Sağ eliyle ağır kılıcını tutmaktadır.

*Herrmann von Salza,
Töton Şövalyeleri Büyük Ustası*

Ancak Minnesänger'in sağ eli kılıçtan yoksundur ve tuttuğu pelerinin altında kısmen gizlidir. Minnesänger'in, deri ayakkabılı ya da siyah kumaşla kaplı her iki ayağı genişçe açılmış, yumuşak bir yeşil renkte yapraklar ile bezeli kırmızımsı sarmalların yükseldiği yerde acemice durmaktadır.

Maria Grazia Cammarota'ya göre, rahip sınıfına ait bir görüntü oluşturan Tannhauser'in bu tavrı ve yüz hatları bir Töton Şövalyesi tutumu değildir. Cammarota, Tannhauser'in bu tasvirini rahip tutumunun görüldüğü Piskopos Otton de Bamberg'i temsil eden 13 yüzyıl elyazması minyatür ve Sainte-Elisabeth de Marbourg kilisesi'nde bulunan Töton Şövalyeleri Büyük Ustası Conrad de Thüringen'inki ile karşılaştırır (1239).

13. Haçlı şarkısı « şahin ile avlanmaya giden ne kadar da mutludur »'a değinerek: Tannhauser'in artık hiçbir ruhsal ya da dini motivasyona kalbinde yer olmadığını görür. Her ne kadar 13. Şarkının 79. Satırı « Tanrım için Kıtayı terk ettim »'na dayanan Thomas ve Wachinger gibi Orta Çağ uzmanları, Tannhauser ile tasvirini birbirine uydursalar da, Maria Grazia Cammarota, Tannhauser'in insanlığı kurtarmak için ne Kudüs'e, ne İsa'nın mezarına ne de İsa'nın aşkına ayrıca ne de diğer Albrecht von Johannsdorf gibi Minnesänger'ların yaptığı gibi günahlarının bağışlanmasına değinmediğini vurgulamaktadır. Albrecht von Johannsdorf'un ilgili Haçlı şarkısı « Min êrste liebe, der ich ie began / Bu yaşadığım ilk aşk » şöyledir: :

“Tanrı için Haçı alıyorum ve günahlarımı silmeye gidiyorum”,

ya da Friedrich von Hausen şarkısında « Si waenent sich dem tode verzin / Ölümden kurtulduklarını sanıyorlar » :

Haçı alan ve dayanan kişi
kıyamet gününü görecektir
Tanrının inananlara açtığı kapı
Haçı reddedenlere açılmayacaktır.

Tannhauser, Manesse Külliyyatı minyatüründe asaleti işaretli mantosu tarafından doğrulanan ve Roma-Germen kutsal İmparatorluğu Frederic II de Hohenstaufen ve Sicilya Kralı tarafından liderlik edilen 6. Haçlı seferlerine katılmış olan (1228-1229) bir şövalyeden başka biri değildir

Tannhauser Girit açıklarına 13. Şarkısı « wol im, der nû beizen sol / Glücklich ist der, der zur Beizjagd gehen darf / şahin ile avlanmaya giden ne kadar da mutludur »’u şimdiki zaman ile yazarken, Tanrı’yı unuttur ve şahin ile avlanan kişilere imrenir, güzel kadınlar ile birlikte olmamaktan dolayı üzüldür, hamisinin kendisine sunduğu güzel yiyecekleri hatırlar. Böylece, diğer Minnesanger’ların yaptığı gibi kendini Tanrı’ya vermektense daha konforlu bir hayat hakkını yansıtır. Girit açıklarında yakalandığı fırtınayı gerçekçi bir biçimde tasvir eder ve yoldaşlarının kendisine söylediği rüzgar adlarını öğrenmiş olmakla övünür. Bu yoldaşları kimler olabilir? 5. Haçlı Seferi’ne (1217-1221) katılan Minnesanger Neidhart von Reuentel, « ez gronet wol diu heide / Frisches Griin schmuckt die Heide » / Batakılıkta doğa yeşilleniyor » adlı şarkısında bize bu konuda bir ipucu vermektedir:

-13-14. satırlar: ûf mînen sanc
ahtent die Walhen niht. /

die Welschen achten auf meinen Gesang nicht/ les « Welschen » [İtalyanlar, İspanyollar ya da Fransızlar] şarkımla ilgilenmiyorlar.

Tannhauser, kendisine yabancı olmayan bir mizah ile şarkıyı bitirir:

« Tanrı’ma hizmet etmek için anakarayı terk ettim
Yoksa şimdi bana musallat olan deniz tutulmasını
yaşamak için değil ».

Sonuç

Bu çalışmada, iki mizah ustasının Bektaşî ve Minnesänger'in deniz yolculukları sırasında yaşadıkları, başlarından geçen olaylar, eserlerinde mizahi bir biçimde dile getirdikleri batma hikâyeleri konu edilmiştir.

Bektaşî gibi, Girit kıyılarında bir batma olayı yaşayan Alman Minnesänger (ozan) Tannhäuser, bize batma korkusundan bahsetmiştir ve « wol im, der nû beizen sol » adlı şarkısında mizaha başvurmuştur. Yolcuları ve denizcileri mağdur eden fırtınalar, denizin felaketleri gibi temalar mizahi bir biçimde ele alınmıştır.

Böyle travmatik deneyimlere, içinde buldukları gemi ile birlikte batma korkusuna karşı bazı yolcular beklenmedik bir silah ile mücadele ederler, o da hayatın güldürücü yönünü ortaya çıkaran mizahdır. Burada, görünürde birbirinden oldukça farklı ancak aynı koşullar içinde batma korkusunu yenmek için alaycılığı kullanan iki örnek verilmiştir.

İlk örnek, mizah ve alay konusunda Türk dünyasında iyi bilinen ve bazen zor deniz yolculuklarında hayatını riske edebilen mizah ustası Bektaşî dervişinin zengin eğlenceli hikâyeleri arasından seçilmiştir.

İkinci örnek ise kırılğan bir tekne ile haçlı seferine giden ve batma anında aynı mizahi uslubu kullanan ünlü bir Alman halk ozanının şiirsel eserleri arasından seçilmiştir: Minnesänger (ozan) Tannhäuser.

Jérôme Moreau'dan alıntı yaparak batma korkusu ve mizah hakkındaki yazımıza son verelim :

“Hayatın kendisini hafiflettiğinden, daha derin daha canlı bir hayata doğru bazı şeyleri ele almak için mizah, yaşamı sanal olarak hafifletirip bizi sıkın her şeyi atarak yargımızı ve bakışımızı değiştirir. Mizah yaşamı değiştirmez, ancak yaşama bakış açımızı değiştirir. Mistik olmaktan çok analogiktir ancak, bir önsöz oluşturabilir. Dikkat edilmesi gereken, sosyolojik olarak, profesyonel mizahçıların mistik olanı yitirmeye eğilimli oldukları ve mizahı umutsuzluğa karşı tek sığınak olarak gördüklerini tespit etmektir.” (Moreau, J.,2005)

Kaynaklar

- Bahâeddîn Ibn Shaddâd**, (1829), in. Bibliothèque des Croisades-Chroniques Arabes, M.Michaud Yayınları, Paris, s. 370.
- Boratav, Pertev Naili.** (1970). Bektaşilik ve Bektaşi Fıkraları Üzerine Birkaç Söz. Bektaşi Dedikleri, İstanbul.
- Cammarota, Maria Grazia**, (2009), Tannhäuser, die Gedichte der Manessischen Handschrift, Mittelhochdeutsch / Neuhochdeutsch, Übersetzung von Jürgen Kühnel, Kümmerle Verlag, Göppingen.
- Die Dichtungen des Tannhäusers**, (2006-2012), Prof. Dr. Ralf-Henning Steinmetz, Kieler Online-Edition.
- Ibn Jobâir**, (1963,) Voyages, trad.M.Godefroy-Demonbynes, » éd.Geuthner ;vol.III, Paris, pp.364-378.
- Moreau, Jérôme** (2005), « Humour selon Bergson », séminaire, Ecole Normale Supérieure, Paris.
- Özerdim, S.**, (1975), Seçilmiş Bektaşi Fıkraları, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Peintre anonyme « Herrmann von Salza », huile sur toile, salle du Trésor de l'Ordre des Chevaliers Teutoniques, Vienne.
- Sarnowsky, Jürgen**, (2007), der Deutsche Orden, Verlag C. H. Beck.
- Siebert, Johannes**, (1934) ,Leben, Gedichte, Sage, Halle, Niemeyer.
- Yazıcı, H.** , (2013). Bektaşi Fıkralarının Mizah Anlayışı ve İşlevi Bağlamında Bireysel ve Toplumsal Ruh Sağlığı, Türk Kültürü ve Hacı Bektaşi Veli Araştırmaları Dergisi, sayı: 65, s.281-298
- Yıldırım, Dursun.**(1999). Türk Edebiyatında Bektaşi Fıkraları. Ankara: Akçağ Yayınları

İnternet Kaynakları

- Deutsche Gedichtbibliothek Online
- Dietmar Bruckner, der doppelte Tannhäuser, Zeit Online, 09.04.2013
- www.wikipedia .com

Çeviri Kaynakları

- Bibliothèque de philologie germanique, manuel de l'allemand du Moyen Age, des origines au XIVe siècle, Aubier, 1959
- Matthias Lexers Mittelhochdeutsches Taschenwörterbuch, S. Hirzel Verlag, Stuttgart, 1966.
- Sink-Angst und Humor: Ein türkischer Bektaşi und deutscher Minnesänger (Volksdichter)

SINK-ANGST UND HUMOR: EIN TÜRKISCHER BEKTAŞI UND DEUTSCHER MINNESÄNGER (VOLKSDICHTER)

Fazit

In dieser Studie werden die Erlebnisse der beiden Humormeister einem Bektaşi und einem Minnesänger in einer Seefahrt behandelt. In diesem Zusammenhang wird gezeigt, wie sie ihre Erlebnisse, ihre Sink-Geschichten in humorvoller Weise in ihren Werken dargestellt haben. Sink-Angst war besonders in Mittelmeer, in den antiken Reisewerken verbreitet. In diesen Werken wurden Themen wie die Stürme, die die Passagiere benachteiligen, wie die Unglücke des Meers, die den Schiff, die Besatzung und die Schätze in sich schließen, auf humorvoller Weise behandelt.

Beispiele wurden von den inhaltsreichen, unterhaltsamen und ausgewählten Geschichten eines Bektaşi Derwischs gewählt. Die Anderen hingegen wurden von dem aus dem 13. Jahrhundert bestehenden Manese-Sammlung eines berühmten deutschen Minnesängers gewählt, der mit seinem Boot an dem Kreuzzug teilgenommen hat. Humor ändert unsere Urteile und unsere Perspektiven gegen das Leben, indem er unser Leben auf virtuelle Weise erleichtert und alles was uns belästigt vertreibt. (Moreau, J.,2005)

Der deutsche Minnesänger Tannhäuser, der wie die türkischen Derwische, in den Küsten Kretas einen Sink-Fall erlebt, erzählt von einer Sink-Angst und greift in seinem Lied Kreuz Nummer 13 "wol dem, der nu beizen sol" zu Humor. Während Tannhäuser auf dem offenen Kretas-Meer seinen 13. Lied "wol dem, der nu beizen sol/ Glücklich ist der, der zur Beizjagd gehen darf/ Derjenige, der mit einer Falke jagen geht, ist sehr glücklich" in der Gegenwartsform schrieb, vergisst er den Gott und beneidet die Menschen die mit einer Falke jagen. Er wird auch darüber traurig, dass er mit Frauen keine Beziehungen anknüpfen kann und erinnert sich an die guten Essen, die sein Beschützer ihm angeboten hat. Auf diese Weise spiegelt er einen noch komfortablen Lebensrecht gegenüber den anderen Minnesängern, die sich dem Gott gewidmet haben. Er stellt das Gewitter, in das er auf dem offenen Kretas-Meer gekommen ist, auf realistischer Weise dar und brüstet sich mit das Auswendiglernen der Windnamen, die er von seinen Genossen gelernt hat. Tannhäuser wurde schätzungsweise um das Jahr 1200 geboren. Er stammt aus einer Ritterfamilie aus Tannhausen, das ein bayerisches Dorf in Oberpfalz, in der Nähe von Neumarkt ist. Zwischen 1228-1229 beteiligte er sich an den Kreuzzügen für die Befreiung des heiligen Landes, die

von Friedrich II. geföhrt worden sind. Und wöhrend des Durchzugs schrieb er sein Kreuzlied/Kreuzzüge. Aber es gibt immer noch Diskussionen über Tannhäusers Dorf. Weil es zwei Dörfer namens Tannhausen (das eine in Bayern, in der Nähe von Nürnberg, und das andere in Baden-Württemberg, in der Nähe von Grunzenhausen) gibt, bestätigt auch Dietmar Bruckner, dass Tannhäusers' Wurzeln in Francois ist.

Die Einwohner des Tannhausen Dorfes in Mittelfranken haben - beruhend auf dem Weltberühmten Historiker Karl Bosl – die Name einer Straße als Tannhauser geändert. Wenn man die Miniaturen in der Manesse Sammlung als Basis betrachtet, kann man erkennen, dass die Minnesänger niemals alleine waren sondern immer andere Menschen in der Personenkreis sich befanden. Darüberhinaus kann man auch bemerken, dass Figuren wie Hofliebe und Hofszene sich darin befinden.

Jerome Moreauer muss über Sink- Angst die Rechte von Humor sagen. Erleichtern das Leben selbst, wird die tiefer lebendiger getreu Humor, einige Dinge, das Leben als virtueller modulieren uns unser Urteil so oft werfen alles sprechen unsere Ansicht zu ändern. Humor, das Leben nicht ändern, aber die Veränderungen unsere Standpunkte.

Schlüsselwörter: Humor, Sink-Angst, Beştaş, Minnesänger, Manese-Sammlung

